

1. Moc traktatów

Ufaliśmy sojusznikom. Polska wkraczała w okres wojny pełna wiary w moc traktatów, jakie zawierała ze swymi europejskimi partnerami już od początku lat dwudziestych. Najwcześniejszym z owych porozumień była polsko-francuska umowa z 19 lutego 1921 roku. Podpisana w Paryżu przez ministrów spraw zagranicznych Aristidesa Brianda i Eustachego Sapiechę była dla młodego państwa polskiego czynnikiem stabilizującym jego pozycję wobec ewentualnego zagrożenia ze strony Niemiec. Towarzysząca jej tajna konwencja wojskowa przewidywała, że w razie agresji niemieckiej oba państwa udzielą sobie „skutecznej i szybkiej pomocy”. Polsko-rumuńska konwencja o przymierzu obronnym podpisana w Bukareszcie dwa tygodnie później i przedłużona w 1926 roku wiązała Polskę i Rumunię obowiązkiem wzajemnej obrony przed wszelką napaścią zewnętrzną.

ZSRR, choć trudno go uznać za sojusznika Polski, był jednak stroną zawartego 25 lipca 1932 roku paktu o nieagresji, w którym oba państwa „wyrzekły się wojny jako narzędzia polityki narodowej w ich wzajemnych stosunkach i zobowiązały się wzajemnie od powstrzymywania się od wszelkich działań agresywnych lub od napaści jeden na drugiego”. W maju 1934 roku pakt o nieagresji został przedłużony do 31 grudnia 1945 roku. Obowiązywał więc bezwzględnie 17 września 1939 roku, gdy wojska ZSRR wkroczyły na wschodnie tereny Polski! Tuż przed wybuchem wojny kluczową rolę dla zapewnienia bezpieczeństwa Polsce miał odegrać polsko-brytyjski układ o wzajemnej pomocy, pośpiesznie wynegocjowany w okresie zaogniających się stosunków polsko-niemieckich i podpisany 25 sierpnia 1939 roku. Porozumienie przewidywało udzielenie sobie bezzwłocznej pomocy militarnej w przypadku agresji Niemiec na jednego z sygnatariuszy.

SECRET PROTOCOL ATTACHED TO THE AGREEMENT OF MUTUAL
ASSISTANCE BETWEEN POLAND AND THE UNITED
KINGDOM SIGNED ON THE 25th. AUGUST, 1939.

The Polish Government and the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland are agreed upon the following interpretation of the Agreement of Mutual Assistance signed this day as alone authentic and binding.

1 (a). By the expression "a European Power" employed in the Agreement is to be understood Germany.

(b). In the event of action within the meaning of Articles 1 or 2 of the Agreement by a European Power other than Germany, the Contracting Parties will consult together on the measures to be taken in common.

2 (a). The two Governments will from time to time determine by mutual agreement the hypothetical cases of action by Germany coming within the ambit of Article 2 of the Agreement.

(b). Until such time as the two Governments have agreed to modify the following provisions of this paragraph, they will consider: that the case contemplated by paragraph (1) of Article 2 of the Agreement is that of the Free City of Danzig; and that the cases contemplated by paragraph (2) of Article 2 are Belgium, Holland, Lithuania.

(c). Latvia and Estonia shall be regarded by the two Governments as included in the list of countries contemplated by paragraph (2) of Article 2 from the moment that an undertaking of mutual assistance between the United Kingdom and a third State covering those two countries enters into force.

(d). As regards Roumania, the Government of the United Kingdom refers to the guarantee which it has given to that country; and the Polish Government refers to the reciprocal undertakings of the Roumano-Polish alliance which Poland has never regarded as incompatible with her traditional friendship for Hungary.

3. The undertakings mentioned in Article 6 of the Agreement, should they be entered into by one of the Contracting Parties with a third State, would of necessity be so framed that their execution should at no time prejudice either the sovereignty or territorial inviolability of the other Contracting Party.

4. The present protocol constitutes an integral part of the Agreement signed this day, the scope of which it does not exceed.

In faith whereof the undersigned, being duly authorised, have signed the present Protocol.

Done in English in duplicate, at London, the 25th. August, 1939. A Polish text will subsequently be agreed upon between the Contracting Parties and both texts will then be authentic.

Edward Raczyński

Halifax

Tekst tajnego protokołu do polsko-brytyjskiego układu o wzajemnej pomocy z 25 sierpnia 1939 roku, z pieczęciami i podpisami ambasadora Edwarda Raczyńskiego i ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii lorda Halifaxa.